

5. Агульныя высновы

На падставе дадзеных, атрыманых у выніку маніторынгу

Падчас праграмы маніторынгу (перыяд з 22.03.2004 па 02.04.2004) здзейсненае назіранне за 533-ма пасяджэннямі суддзяў судоў базавага ўзроўню па разглядзе спраў аб адміністратыўных правапарушэннях. Калі ўзяць за аснову афіцыйную статыстыку за 2003 год, пад назіранне патрапілі каля 4 працэнтаў спраў, разгледжаных усімі судамі краіны за гэты перыяд. Пры гэтым назіральнікі здолелі здзейсніць маніторынг прыкладна паловы ўсіх адміністратыўных спраў, разгледжаных у судах, што былі аб'ектам маніторынгу. Такія дадзеныя дазваляюць казаць пра дастатковую эпрэзентатыўнасць даследавання.

У выніку даследавання выяўлены пэўныя недахопы ў адміністратыўна-працэсуальным заканадаўстве і ў практицы разгляду адміністратыўных спраў, што ствараюць умовы для парушэння правоў грамадзянаў.

Выяўленыя недахопы ў практицы разгляду спраў аб адміністратыўных правапарушэннях

1. Падчас разгляду адміністратыўных спраў суддзі не зачытваюць альбо не цалкам зачытваюць пратакол аб адміністратыўным правапарушэнні — і гэта з'яўляецца масавай і сістэмнай практикай (*Табліцы № 33–35*). Але, згодна з патрабаваннямі КаАП, мешавіта з гэтага мусіць пачынацца разгляд адміністратыўнай справы. Такім чынам, правапарушальніку часцей за ўсё не паведамляюць сутнасць прад'яўленага яму абвінавачання, не тлумачаць, на якой падставе ён прыцягваецца да адказнасці.
2. Не зачытваюцца праваы правапарушальніка як удзельніка працэсу (*Табліцы № 25–28, 65*). Распайсоджаныя фармулёўкі суддзяў «Вам вашыя праваы вядомыя» альбо «Вы валодаеце ўсімі праваы суальнымі праваамі як удзельнік працэсу» ні аб чым не гавораць удзельнікам працэсу. Такім чынам, грамадзяне краіны пры іх прыцягненні да адміністратыўнай адказнасці пазбаўлены ведан-

ня сваіх правоў у выніку халатнасці суддзяў падчас судовых пасяджэнняў па адміністрацыйных спраўах.

Асабліва рэдка суддзі тлумачаць права заяўлення адводу суддзі і іншых удзельнікаў працэсу (*Табліца № 28*).

Нават у тых выпадках, калі правапарушальнікам зачытваецца пералік іх правоў у працэсе, суддзі вельмі рэдка задаюць пытанне, ці зразумелыя чалавеку яго праваў (*Табліца № 27*). Гэта з'яўляецца дадатковым фактам таго, што ўдзельнікі працэсу рэальна не могуць карыстацца сваімі правамі.

Адпаведна, людзі паводзяць сябе ў судзе вельмі пасіўна, не карыстаюцца сваімі правамі, паколькі не ведаюць іх — не заяўляюць хадайніцтваў, не прадастаўляюць доказы і паказанні ў сваю абарону, не карыстаюцца паслугамі адвакатаў альбо прадстаўнікоў, не патрабуюць правядзення экспертыз, не знаёмыца з матэрыяламі спраўы (*Табліцы № 38–47, 60*). Такім чынам, з-за нядбайнага стаўлення суддзяў па адміністратыўных спраўах грамадзяне краіны пазбаўленыя правоў, гарантаваных ім згодна з працэсуальным заканадаўствам.

3. Спрыяе парушэнням разгляд спраў па-за межамі будынка суда, асабліва ў непрыстасаваных для гэтага памяшканнях, кшталту памяшканняў міліцыі (*Табліцы № 5, А46*). Такая практыка падрывае давер грамадства да судовай сістэмы. Непрыстасаванасць памяшканняў таксама перашкаджае галоснасці працэсаў: калі ў кабінечце суддзі падчас разгляду спраўы ёсць толькі адно альбо два месцы для публікі, тады судаводства губляе галосныя характеристары і адбываецца, па-сутнасці, таемны працэс (*Табліцы № 6, 14*).
4. Зафіксаваныя выпадкі, калі штраф перавышае максімальны памер, устаноўлены адпаведным артыкулам КаАП (*Табліца № 63*). Гэта адбываецца, калі памер адміністратыўнага спагнання вызначаны дэкрэтам альбо іншым актам заканадаўства (не КаАП). Такая практыка з'яўляецца недапушчальнай, паколькі не стасуецца з духам права.
5. У памяшканнях, дзе адбываецца разгляд спраў аб адміністратыўных правапарушэннях (кабінеты суддзяў і іншыя непрыстасаваныя памяшканні), часта няма дзяржаўнай сімвалікі (*Табліца*

№ A37). Пры такіх умовах судаводства губляе публічны харктар, што з'яўляецца недапушчальным.

6. Доступ грамадзянаў у будынкі суда часам з'яўляецца неабгрунтавана абмежаваным (*Табліца № A2*). Асаблівия перашкоды ў доступе да суда існуюць для асоб з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі — наяўнасць спецыяльных прыстасаванняў з'яўляецца выключэннем (*Табліцы № A3 i A9*).
7. Матэрыяльна-тэхнічныя ўмовы працы суда ствараюць перашкоды ў доступе да яго: падчас даследавання зафіксавана адсутнасць гардэробаў, прыбіральніёў, буфетаў, магчымасцяў паркоўкі аўтамабіляў грамадзянаў, адсутнасць агульнадаступных тэлефонаў (*Табліцы № A4–A12*). Часта адзначаюцца кепскія ўмовы для працы суда, іх неадпаведнасць патрабаванням, што прад'яўляюцца да грамадскага будынка, будынка органа дзяржаўнай улады (*Табліцы № A13, A40–A42 i A47*).
8. Зафіксавана адсутнасць альбо недастатковасць інфармацыі на дошках для аб'яў пра час і месца разгляду спраў, пра працэсультальныя права асоб, пра адрасы юрыдычных кансультатаў, пра ўзоры заяў і скаргаў і інш. (*Табліцы № 7, A14–A32*). Гэта сведчыць пра невыкананне належным чынам мер па ўдасканаленні грамадскай бяспекі і дысцыпліны, прынятых Міністэрствам юстыцыі ў 2004 годзе.

Такая заганная практыка разам з іншымі фактарамі вядзе да таго, што адміністратыўныя працэсы пачынаюцца са спазненнем, не ў прызначаны час (*Табліцы № 8, 9, 10*).

9. Вельмі часта доступ публікі ў пакой, дзе адбываецца разгляд справы, з'яўляецца неабгрунтавана абмежаваным (*Табліцы № 14 i A33*).
10. Напачатку пасяджэння суддзі не абвяшчаюць склад суда, што з'яўляецца грубым парушэннем устаноўленай у законе працэдуры (*Табліца № 11*).
11. Вялікая колькасць спраў разглядаецца без вядзення пратакола. У прынцыпе, гэта можа быць выкліканы законнымі прычынамі, аднак распаўсюджанасць гэтай з'явы сведчыць пра тое, што часта пратакол разгляду адміністратыўнай справы не вядзеца тады,

калі ён мусіць весціся (*Табліца № 13*). Зафіксованыя выпадкі, калі пратакол судовага пасяджэння вёўся не сакратаром, а іншай асобай, што з'яўляецца недапушчальным. Таксама зафіксованыя выпадкі, калі сакратар альбо суддзя выконвалі функцыі перакладчыка, што таксама з'яўляецца грубым парушэннем устаноўленага ў законе парадку разгляду адміністратыўных спраў (*Табліца № 24*). Зафіксована недастатковае абсталяванне сакратароў судовых пасяджэнняў (*Табліцы № А34 і А36*), адсутнасць іншага неабходнага абсталявання (*Табліца № А38*).

12. У разглядзе адміністратыўных спраў рэдка ўдзельнічаць адвакаты (*Табліца № 31*) альбо прадстаўнікі правапарушальніка (*Табліца № 32*). Яшчэ радзей разгляд справы адбываецца пры не-пасрэдным наглядзе з боку супрацоўнікаў пракуратуры (*Табліца № 37*). З-за гэтага большасць спраў разглядаецца ў прысутнасці толькі правапарушальніка і суддзі (нават сакратар прысутнічае не заўсёды — *Табліца № 12*). Такая абстаноўка спрыяе парушэнням судовай працэдуры і правоў удзельнікаў працэсу.
13. Пры разглядзе спраў аб адміністратыўных правапарушэннях недастаткова часта прыцягваюцца сведкі (*Табліца № 29*), прычым допыт сведкаў часта адбываецца з парушэннямі патрабаванняў працэсуальнаага заканадаўства (*Табліцы № 30 і А39*).
14. У судах розных рэгіёнаў вельмі адрозніваецца выкарыстанне адміністратыўных спагнанняў, няма адзінага разумення права (*Табліца № 64*). Напрыклад, па выкарыстанні выпраўленчых работ як меры пакарання за адміністратыўнае правапарушэнне розніца па абласцях складае дзесяткі разоў. Гэта з'яўляецца недапушчальным, паколькі такая розніца ў выкарыстанні адміністратыўных спагнанняў не заснованая на законе і выкліканая пабочнымі фактарамі. У таких умовах адсутнічае аднастайнае выкарыстанне заканадаўства аб адміністратыўных правапарушэннях на ўсёй тэрыторыі Беларусі.
15. Абвяшчэнне судовага рашэння часта адбываецца з парушэннямі патрабаванняў працэсуальнаага заканадаўства: суддзі не запытаюцца, ці зразумелае правапарушальніку судовае рашэнне і парадак яго выканання, не тлумачаць парадак выканання альбо абскарджання рашэння, атрымання копіі рашэння, азнаямлення з

пратаколам судовага пасяджэння і вынісення заўваг да яго (*Табліцы № 50–53*).

16. Сустракаліся выпадкі, калі суддзя праводзіў адміністратыўны разгляд адначасова ў дачыненні да некалькіх правапарушальнікаў, абвяшчалася адначасова адно рашэнне ў дачыненні да некалькіх грамадзянаў. Зразумела, што па судовых паперах усё атрымлівалася асобна, аднак у восьмі выпадках, з якіх большасць належала да Наваполацкага гарадскога суда, суддзі груба парушылі працэсуальныя нормы, разглядаючы адначасова некалькі адміністратыўных матэрыялаў. Такія масавыя працэсы супярэчаць патрабаванням дзеючага КаАП і з'яўляюцца недапушчальнымі, нягледзячы на тое, што ў праекце ПВКаАП такая практика з'яўляецца законнай.
17. Разглядаючы правапарушэнні, адміністратыўная адказнасць за якія прадугледжана дэкрэтамі Прэзідэнта, суддзі часам ніякім чынам не ўзгадвалі адпаведныя артыкулы КаАП. Гэта з'яўляецца недапушчальным, паколькі правапарушальнікі не разумелі, якую норму яны парушылі і на падставе чаго прыцягваюцца да адказнасці.
18. Даволі часта суддзі падчас працэсу паводзяць сябе непрафесійна, праяўляюць фамільяннасць і зневажальнае стаўленне да асобы правапарушальніка (*Табліца № 54*). Гэта з'яўляецца парушэннем Кодэкса гонару суддзі і адбіваецца на законнасці ўсяго судовага працэсу.